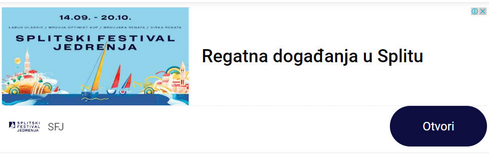
14.09. - 20.10.
LABUD CLASSIC / MRDUJA OPTIMIST KUP / MRDUJSKA REGATA / VIŠKA REGATA
SPLITSKI FESTIVAL JEDRENJA
Regatna događanja u Splitu
SFJ
Otvori

Kad su ženu optužili da je oglušila pjesnika, vlast se obratila uglednom portugalskom liječniku

PIŠE: **DR. SC. DENIVER VUKELIĆ** 16/09/2024, 15:52

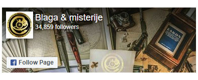

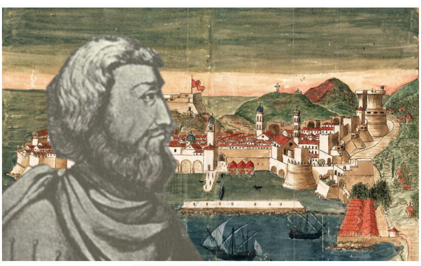

CREATOR: gd-jpeg v1.0 (using IJG JPEG v62), quality = 90

Od svih slučajeva progona i suđenja za magijske zločine na južnohrvatskom prostoru, najviše i najbolje sačuvanih slučajeva je s prostora Dubrovačke Republike.

Najstariji sačuvani poznati slučaj suđenja za magijski zločin u Dubrovniku zbio se između 1556. i 1558. godine. Tada je suđeno nekoj neimenovanoj ženi. Ona je navodno magijskim putem izazvala gluhoću kod dubrovačkog plemića Sabe Bobaljevića, dubrovačkoga renesansnog pjesnika. Držićev je on suvremenik i znanac koji je vodio izrazito **promiskuitetan život.**

Marin Držić / FOTO: AI ilustracija

Ovaj slučaj sačuvan je, a k tome i vrlo zanimljiv, jer tadašnja dubrovačka vlast nije u razjašnjenju i rješavanju slučaja kao pomoć zvala teologa ili pravnika. To bi svakako bio slučaj u ostatku Europe ili hrvatskoga povijesnog prostora. Naprotiv, pozvali su portugalskog liječnika Amatusa Lusitanusa. Kasnije će i zapisati bilješku o tom slučaju, s obzirom da je bila riječ o bolesti, gluhoći, u svojoj knjizi Sedam centurija o medicinskome liječenju.

"Liječenje 87."

"O nekakvoj obmani, da je raskalašena žena čarolijama izazvala gluhoću kod nekog mladića

Neka žena rodom Ilirka koja se podavala svima u Dubrovniku, bi optužena pred sudom da je čarolijama prouzrokovala gluhoću nekog mladog plemića. Zbog toga je bila zatvorena, ali je poricala taj zločin. (...) Preostaje, dakle, da vidimo treba li vjerovati da je ta raskalašena žena nekim čarobnim sredstvima, samo nadodavši neke riječi, izvršila taj čin. Reći će tko da je moguće kad Dioskurid priča o biljci mandragori, nazvanoj biljka ludosti, da jedna drahma (tri i pol grama) njezina korijena dana nekomu u piću ili s tijestom u zalogaju kruha ili u smoku zamračuje um, a ako tko popije u vinu drahmu korijena mohunice, koji uzrokuje bunilo ili ludilo, da od toga dobiva ugodna priviđenja.

14.09. - 20.10.
LABUD CLASSIC / MRDUJA OPTIMIST KUP / MRDUJSKA REGATA / VIŠKA REGATA
SPLITSKI FESTIVAL JEDRENJA
Regatna događanja u Splitu
Splitski festival jedrenja objedinjuje mjesec dana jedrenja povezujući regatna događanja
SFJ
Otvori

Svi Dubrovčani znaju da se ovdje u Dubrovniku poslužio time na večeri neki Marije. Iz njegove su kuće svi uzvanici bili izvedeni u nekom bunilu, pomami i bezumnosti. Utvrđeno je da dvije drahme tog korijena drže duh u ludilu kroz tri dana, a da četiri drahme uzrokuju i smrt. Na temelju tih i tima sličnih razloga stvaram zaključak da ta raskalašena žena nije izvršila to djelo ni golim riječima ni spojivši ih sa čarolijama. Sveti Toma, naime kako sam spomenuo, tvrdi da se to ne može postići samim riječima kao općinjavanje golim svojstvom."

Medicinsko objašnjenje

Amatus dalje bilježi: "*Da riječima nije nadodala čarolije, može se zaključiti već po ovome: Kad bi ih bila nadodala, mladić bi ih bio osjetio odmah ili najkasnije u toku onoga dana, a on priznaje da nije ništa osjetio. Isto tako bio bi oglušio naglo, dok se, kako čujem gluhoća kod njega razvijala malo po malo kroz nekoliko mjeseci. (...) Preostaje dakle da kažemo da je taj mladić navukao na sebe tu nevolju nekom drugom bolešću koja nema veze sa čarolijama te raskalašene žene. (...)*

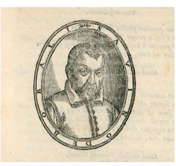

Sabo Bobaljević Mišetić Glušac (tal. Savino de Bobali) (1529./ 1530. – 1585.), dubrovački plemić i renesansni pjesnik. Zvan Glušac (tal. Sordo) jer je izgubio sluh zbog sifilisa

On je bolovao od francuske bolesti, pa su mu ruke i noge bile unakažene od raspucane kože i gadnih pukotina. Da to izliječi pošao je u Veneciju. Tu ga je neki nadriliječnik liječio samo mazanjem pa ga je izliječio od te gadne vanjske boljetice. Gnoj se naime povukao drugamo, i to slučajno u uši. Zato se malo poslije počeo tužiti da mu šumi u ušima. Kako je živio vrlo neuredno i neobuzdano se odavao svakom poroku, nedugo zatim potpuno je oglušio, kako mu je učen liječnik bio i nagovijestio."

Nije magija, već sifilis

Amatus, odista, dedukcijom nalik detektivskoj, odbacuje optužbe za uporabu čarolije u izazivanju Bobaljevićeve gluhoće. Ono što je odista zanimljivo jest da pritom kombinira ne samo liječničko znanje, već i teološke i magijske premise i vjerovanja toga doba, pretpostavljajući ih kao validna, samo ne u ovom konkretnom slučaju.

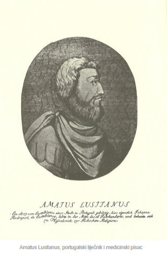

Amatus Lusitanus, portugalski liječnik i medicinski pisac

Znači, Amatus je zaključio da nije riječ o uroku, već o francuskoj bolesti, tj. sifilisu, koji ne nastaje čaranjem, nego se prenosi spolnim putem. Djevojka je potom oslobođena ili riječima samoga liječnika: *"Međutim, pravednici suci dadoše se uvjeriti s to nekoliko razloga pa tu raskalašenu ženu riješiše krivnje."*

U drugoj polovini 17. stoljeća kroz dubrovačke su tamnice prošle najmanje 24 žene optužene da su vještice. Od njih je barem šest u tim okolnostima i umrlo. Šezdesetih godina 17. stoljeća vlasti su izabrale posebno povjerenstvo od pet senatora. Ono je trebalo na području Dubrovačke Republike istraživati ima li gdje vještica i vilenica i otpraviti ih pred sud u gradu.

14.09. - 20.10.
LABUD CLASSIC / MRDUJA OPTIMIST KUP / MRDUJSKA REGATA / VIŠKA REGATA
SPLITSKI FESTIVAL JEDRENJA
Regatna događanja u Splitu
Splitski festival jedrenja objedinjuje mjesec dana jedrenja povezujući regatna događanja
SFJ
Otvori

U isto vrijeme odlučeno je da treba pojačati propovjednički rad po selima, *"da se Bog smiluje i iskorijeni te zle osobe iz naše države"*. Već je u veljači 1663. godine u dubrovačkoj tamnici boravilo devet osoba optuženih da su vještice, koje su najvjerojatnije bile povezane sa sljedećim slučajem.

Vilenica i tetka Vila

Drugi detaljnije poznati slučaj s područja Dubrovačke Republike opisan je 1660. godine u pismu dubrovačkog senatora Pavla Gradića svojem bratu Stjepanu, opatu u Rimu. Pavao Gradić navodi kako je janjinskom kapetanu Ivanu Gučetiću prijavljeno da na njegovu području ima mnogo vilenica i vještica (tal. *streghe*). On je potom naredio da mu dovedu jednu od tih vilenica.

Prikaz dubrovačke žene optužene da je vilenica / FOTO: AI ilustracija

Pri ispitivanju ta je žena Gučetiću potvrdila da je vilenica koja zna liječiti. Tome ju je naučila "tetka Vila" koja joj se prikazivala u bijeloj haljini u obliku redovnice. Vilenica je tvrdila da je s "tetkom Vilom" mogla komunicirati kada god je to htjela. **Prizivala ju je uz pomoć biljke** oman, uz čiju je pomoć mogla prepoznati kome je naudila vještica i hoće li osoba ozdraviti ili neće.

U njezinu svjedočenju može se primijetiti dobronamjeran nastup. Na upit poznaje li vještice iz svojeg kraja, ona Gučetiću navodi devet imena. On širi istragu i daje uhititi devet žena. Među uhićenima su dvije žene bez torture priznale da su vještice. Priznale su da su i ostale žene koje je vilenica navela također vještice. Međutim, ipak su podvrgnute torturi kako bi se otkrili i detalji priznanja.

Iskazi optuženih vilenica

Prva je pod torturom dala iskaze da je imala spolni odnos s demonom koji joj se pojavio u obliku nekog čovjeka imenom Ivan. Pretvorivši se "u leptira, kokoš ili mačku" (tal. *in forma di farfalla, et in forma di gallina, et in forma di gatto*), s demonom je odletjela na vještičji zbor. Ondje je morala žrtvovati svojega trogodišnjeg nećaka. Na zboru ga je ispekla i pojela prilijepivši se u obliku leptira dječaku na srce.

Druga je žena iskazala da je na takav način pojela svoju kćer jedinicu. Uz to je priznala spolni odnos s đavlom i ugovor s njim. On joj je zauzvrat na desnoj ruci ostavio znamen. Usvojen je prijedlog dijela dubrovačkih senatora da se slučaj da na uvid nadbiskupu prije priopćenja osude i provođenja kazne. Nadbiskup je u crkvi pred pukom pročitao i iznio cijeli slučaj na hrvatskom jeziku. Pritom su se optužene vilenice morale javnom zakletvom odreći svojih zabluda za koje su bile optužene. Nakon toga im je priopćeno da im je dosuđena smrtna presuda.

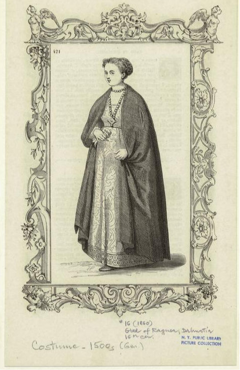

Mlada Dubrovčanka, Cesare Vecellio, 1598.g.

Jedna od optuženih je zaplakala tvrdeći da je nevina te da je sve priznala zbog torture. Njezin ispovjednik, isusovac Orsat Ranjina, pokušao ju je "utješiti" riječima: "I naš je Gospodin bio nevin pa je ipak za nas trpio."

Obje su obješene, a potonju su morali silom odvlačiti na vješala.

Nesretne Vica i Kata

Sljedeći veći i poznatiji slučaj u Dubrovniku zbio se između 1689. i 1690. godine. Za magijske zločine optužene su dvije žene u studenome 1689. godine janjinskom kapetanu Vlađu Buniću. Vica Antičina iz Prizrine i Kata Nikolina iz Županje-sela odvedene su u Dubrovnik na suđenje.

Bez torture, Vica Antičina izjavila je da je već dvadeset godina vilenica. Izjavila je da je pojela svoja četiri sina tako što im je srce namazala nekom grudom. Grudu joj je dao neki tajanstveni čovjek, za kojega se pokazalo da je bio đavao. Na sudčeva pitanja o ugovoru s đavlom odgovorila je da mu ništa nije obećala. Navela je i kako se po đavlovoj uputi pretvorila u pticu, a sudci su je zamarali pitanjima. Na kraju je, izmorena i zbunjena, izjavila da se posvadila s đavlom jer nije htjela spavati s njime.

Slijepa "Pravda"

Kata Nikolina navela je kako je k njoj i Vici u zatvor došao fratar ispovjednik. On im je rekao da kažu da su vještice pa da će ih pustiti: *"Ispovidite ako ste vještice i ako je to pri vami, er će vas puštiti: nemojte tajati."* Upravo zbog toga su one to i priznale. U korist okrivljenica svjedočila su dvojica stražara, Nikola Pipinić i Ilija Đurić, koji su potvrdili Katinu izjavu. Kata je umrla u tamnici zbog teških zatvorskih uvjeta. Proces protiv Vice se nastavio dalje.

Vica je u daljnjem ispitivanju navela kako su joj djeca prije smrti bolovala, što proturječi prvoj izjavi. Kada su je upozorili na to, izjavila je da im je ostavila malo srca. Vica je osuđena: provedena je kroz grad, išibana na sramotnom stupu, žigosana triput- na čelo i po jedan žig na svaki obraz. Potom je protjerana. Ova je presuda, zanimljivo, istovjetna presudi koja je donesena **u Šibeniku dva stoljeća prije u slučaju Mrne i Dobre**.

14.09. - 20.10.
SPLITSKI FESTIVAL JEDRENJA
Regatna događanja u Splitu

Bilježimo još jedan dubrovački slučaj koji je trajao od 1742. do 1743. godine. Anica Mihočević, Anica Stjepanova i Klarica Đurović (Jurović) iz obližnjeg Potomja kod Pelješca optužene su 1742. godine da su od Vidovdana do Božića "izjele" Franića Vlahovića i njegova rođaka Kolendu, Nikolu Matkovića te sinove Braenovića, Nikole Vukova i Nikole Kresaljića. Anica Stjepanova je dodatno optužena da je Nikoli Kresaljću *"učinila da mu dohodi boles i velika mahnitos u glavu"*.

Stidljivi razum ispred bezumlja

Postupak protiv Anice Mihočević i sudionica započeo je u proljeće 1742. godine. U lipnju iste godine Senat je izabrao tri dužnosnika koji su nastavili i proširili taj proces. Godinu dana poslije, 25. lipnja 1743., smatralo se da se optužba protiv Anice može nastaviti. Iz toga je vidljivo da je postupak potrajao više od godinu dana. Ostale su žene izbjegle presudu. Ipak postupak protiv njih je ostao trajno otvoren kako bi se nastavio ako se nađu neki novi dokazi.

Dubrovačke su vlasti zatražile pravno mišljenje državnog teologa, franjevca Sebastijana Slade Dolcija (1699. – 1777. g.). On ih je upozorio na to da samo priznanje optuženica nije dovoljna dokazna osnova za osuđujuću presudu. Isto tako svjedočenje jedne optuženice protiv druge nije pravno valjano. Također im je savjetovao da prouče priručnik *Manuale consultorum* Francesca Bordonija (1693. g.) kako ne bi pogriješili u svojem sudu. Senat je posljedično tražio ispravak zbog načina vođenja procesa postavljanjem sugestivnih pitanja.

IV.52 ZBIRKA FOTOGRAFIJA, STAKLENI NEGATIVI BR. 96, REPRODUKCIJA BURATOVE FOTOGRAFIJE ORLANDA

Također se odustalo od tretiranja magijskog zločina kao "iznimnog zločina" za koji ne vrijede dokazna pravila. Time su im uklonjeni temelji za osude vještica i vilenica na smrtnu kaznu. U konačnici, Anica Mihočević nije oslobođena, ali nije ni kažnjena strogom kaznom. Sud ju je osudio na izlaganje javnoj sramoti **na Orlandovu stupu**.

* * *

Članak je sufinanciran iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije RH, temeljem javnog poziva za ugovaranje novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

AGENCIJA ZA
ELEKTRONIČKE
MEDIJE

#DUBROVAČKA REPUBLIKA #DUBROVNIK #IZBOR #PROGONI VJEŠTICA #VJEŠTICE